

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 5609/2020
16.12.2021. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија Весне Субић, председника већа, Јелице Бојанић Керкез и Зорана Хацића, чланова већа, у правној ствари тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Слободан Гавриловић адвокат из ..., против туженог Института за рударство и металургију Бор, из Бора, чији је пуномоћник Паун Јовановић, адвокат из ..., ради заштите ауторског права, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж4 157/19 од 10.09.2020. године, у седници већа одржаној дана 16.12.2021. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснована, ревизија туженог изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж4 157/19 од 10.09.2020. године.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П4 бр. 26/19 од 10.06.2019. године ставом првим изреке одбијен је главни (погрешно означен као евентуални) тужбени захтев тужиоца АА из ... којим је тражио да се обавезе тужени Институт за рударство и металургију Бор да тужиоцу АА исплати накнаду штете у висини ауторске накнаде за коришћење техничке иновације под називом “...” као техничког унапређења, за период од 14.05.1997. године до 31.12.2000. године у износу од 262.485,37 динара, са законском затезном каматом почев од 25.10.2017. па до исплате, као неоснован. Другим ставом изреке, обавезан је тужени Институт за рударство и металургију Бор да тужиоцу АА накнади трошкове поступка у износу од 287.400,00 динара са законском затезном каматом почев од пресуђења па до исплате. Трећим ставом изреке, обавезан је тужилац да туженом накнади трошкове поступка у износу од 54.000,00 динара са законском затезном каматом на наведени износ почев од извршности пресуде, па до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж4 157/19 од 10.09.2020. године преиначена је пресуда Вишег суда у Београду П4 бр. 26/19 од 10.06.2019. године, тако да је увојен главни захтев тужиоца и обавезан тужени Институт за рударство и металургију Бор, да тужиоцу АА исплати на име стицања без основа коришћењем техничке иновације под ознаком -,,...” као техничког унапређења, износ од 262.485,00 динара са законском затезном каматом почев од 25.10.2017. године до исплате, као и да тужноцу накнади трошкове првостепеног поступка у износу од 440.900,00 динара

са са законском затезном каматом од извршности па до исплате, док је захтев за исплату законске затезне камате на досуђени износ почев од пресуђења до наступања услова за извршење одбијен, као неоставан.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужени је благовремено изјавио ревизију, због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП-а учињене у поступку пред другостепеним судом и погрешне примене материјалног права.

На основу члана 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку ("Службени гласник РС", бр. 72/11...18/20), с применом на основу члана 506. став 2. истог Закона, Врховни касациони суд је утврдио да је ревизија дозвољена, па је у смислу члана 408. испитао побијану пресуду и нашао да је ревизија неоснована.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Нема ни битне повреде из члана 374. став 1. у поступку пред другостепеним судом који је оценио битне жалбене наводе и навео разлоге о примени процесног и материјалног права, те поступио у складу са одредбом члана 396. став 1. ЗПП, одлучујући у границама захтева и својих овлашћења сагласно члану 386. став 1. и 3. и члану 3. истог закона. Насупрот навода ревизије, другостепени суд није прекорачио границе жалбеног побијања првостепене пресуде од стране тужиоца, јер тужилац не само да је указао да није одлучено о његовом захтеву за објаву пресуде, већ је пресуду којом је одбијен за новчану исплату побијао у целости. У овој правној ствари, другостепени суд је прихватио чињенично стање утврђено првостепеном пресудом. Утврђено чињенично стање не може се оспоравати у поступку по ревизији (члан 407. став 2. ЗПП). Оно представља упориште за примену материјалног права одговарајућом оценом о основаности новчаног захтева. Врховни касациони суд у поступку по ревизији не испитује побијану пресуду изван дозвољених разлога за изјављивање овог правног лека, применом члана 407. став 1. ЗПП.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је 1982. године у току радног односа кол туженог сачинио "... " који је по пријави тужиоца заведен код туженог под бројем ... од 31.12.1982. године. Парничне странке нису биле у уговорном односу у вези наведеног елабората, нити је тужени, и поред више захтева тужиоца, одредио накнаду која би била исплаћена тужиоцу за коришћење овог елабората. Тужилац је код туженог био запослен до 2002. године. Тужбу ради утврђења ауторског права са имовинско правним захтевом поднео је 14.05.2002. године.

Правноснажном пресудом Вишег суда у Београду П4 167/10 од 15.09.2015. године утврђено је да иновација под ознаком "... " представља техничко унапређење, чији је аутор тужилац АА, јер испуњава услове прописане чланом 159. став 1. Закона о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања. Примена наведеног техничког унапређења са економским ефектом код туженог је започела након измене прописа из те области, конкретно ступања на снагу Правилника о техничким нормативима при превозу људи и материјала у окнима рудника ("Службени лист СРЈ бр. 18/92"), о чему је тужилац сазнања имао најкасније приликом подношења захтева послодавцу за исплату накнаде бр. ... од 20. јула 1995. године. Послодавац није утврдио, нити је тужиоцу исплатио накнаду, иако је тужилац аутор техничког

унапређења од којег је стицана корист, по настанку услова и нормативног оквира. Налаз и мишљење вештака Јелене Лопушине који је био предмет оцене и прихваћен је у погледу правноснажног утврђења тужиочевог ауторства, послужио је утврђењу релевантних чињеница да је наведени елаборат коришћен код туженог и да су испитивања показала да је његовим коришћењем тужени кроз наплату накнаде за испитивање ужади разним корисницима, применом тужиочеве методе која омогућава поуздану проверу и продужетак трајања ужади, остваривао добит. Налаз и мишљење Комисије вештака формиране од стране Иновационог центра Машинског факултета у Београду такође је потврдило да тужиочев елаборат представља техничко унапређење. Из извештаја Комисије за иновације од 30.03.2000. године утврђено је да је по захтеву од 08.11.1999. године у погледу степена нивоа стваралачког доприноса Комисија утврдила да се захтев може уврстити у техничко унапређење којим се постиже уштеда материјала у рудницима са подземном експлоатацијом и зимским туристичким центрима. У парничном поступку је испитано какву је комерцијалну корист тужени остварио коришћењем техничког унапређења чији је аутор тужилац. Утврђењу о висини потраживања послужио је налаз и мишљења вештака економско-финансијске струке Ђорђа Јовановића, с оценом суда да се примедбе туженог нису односиле на тачност обрачуна 10% од вредности остварене наплатом услуга и провере ужади, а по издатим рачунима о пруженим услугама трећим лицима од 10.03.1995. године и утврђеном да је тужени у периоду од 25.07.1997. године закључно са 05.11.1999. године наплатио износе који одговарају динарској противвредности 21.983,74 евра и да на дан давања налаза вештака 25.10.2017. године 10% износи 262.485,37 динара.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, на основу члана 376. Закона о облигационим односима, члана 159. и 166. Закона о заштити проналазака техничких унапређења и знакова разликовања и члана 95. став 1. и 109. Закона о патентима, првостепени суд је закључио да је технолошко унапређење чији је аутор тужилац тужени користио у оквиру обављања своје делатности контроле вучних ужади за КОЕПЕ системе којим је остварио наплату од трећих лица и да је проналазак тужиоца несумњиво допринео бољем коришћењу апарата којим је тужени ту делатност обављао и квалитетнијој контроли, која је обезбеђивала дужи рок трајања ужади, али је закључујући да је основан приговор застарелости потраживања, одбио захтев тужиоца за исплату накнаде штете у висини користи туженог за период 14.05.1997. године до 31.12.2000. године. Овакву одлуку суд је образложио применом члана 109. тада важећег Закона о патентима којом је прописано да се заштита права проналазача техничког унапређења остварује у року од 5 година од почетка његове примене, те да се на спорно потраживање примењују опште одредбе о застарелости потраживања, према којима је потраживање тужиоца застарело, јер од момента сазнања тужиоца за изостанак основано очекиваног увећања његове имовне, што је несумњиво 20.07.1995. године, почиње тећи трогодишњи рок застарелости потраживања из члана 376. ЗОО, који је до подношења тужбе 14.05.2002. године протекло.

По оцени Апелационог суда, првостепени суд је пропустио да на правилно и потпуно утврђено чињенично стање правилно примени материјално право када је оценио да је истакнути приговор застарелости основан и због тога одбио тужбени захтев. Конкретно, пропустио је да примени одредбу члана 209 Закона о облигационим односима којом је прописано да после наступања застарелости права да захтева накнаду штете оштећеник може захтевати од одговорног лица по правилима које важе у случају стицања без основа да му уступи оно што је добио радњом којом је штета

проузрокована. Основом цитиране одредбе, другостепени суд је оценио да је основано тражено да се обавезе тужени да тужиоцу исплати накнаду за коришћење техничке иновације под ознаком “...” као техничког унапређења, у износу од 262.485,00 динара (у ком делу у претходној фази поступка није правноснажно одлучено) са законском затезном каматом од 25.10.2017. године до исплате. Другостепени суд је прихватио становиште првостепеног суда да се почетак тока рока застарелости има рачунати почев од јула 1995. године, али да је према околностима случаја меродаван десетогодишњи рок застаревања прописан чланом 376. ЗОО, а не трогодишњи како је сматрао првостепени суд. Тужбом поднетом маја 2002. године, тужилац је у оквиру десетогодишњег рока тражио да му тужени врати средства стечена без правног основа. Код правноснажног утврђења да је предметни елаборат тсхничко унапређење, чији је тужилац аутор, те чињеничног утврђења да је тужени увећао своју имовину комерцијалним искоришћавањем туђег дела, суд је става да је тужилац властан да по правилима о враћању стеченог без основа од туженог тражи враћање износа за који се имовина туженог неосновано увећала.

По налажењу Врховног касационог суда, ревизија није основана у наводима да је другостепени суд побијану одлуку донео погрешном применом материјалног права.

Пре свега, накнада за коришћење техничког унапређења која припада тужиоцу као аутору, није утврђена у поступку који је тужилац иницирао код послодавца, већ је њено остварење везано за судско утврђење о техничком унапређењу и ауторству тужиоца (садржано у делимичној пресуди Вишег суда у Београду П4 167/10 од 15.09.2015. године која је потврђена пресудом Апелационог суда у Београду Гж 66/15 од 20.01.2016. године). У таквој ситуацији, потраживање тужиоца није застарело. Тужилац има право на накнаду у складу са законом и правним актима туженог, у процентуалном износу имовинске користи коју је тужени остварио коришћењем техничког унапређења, овде у висини од 10% како је и одређена. Чланом 166. Закона о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања (“Службени лист СФРЈ ” бр. 34/81, 3/90 и 20/90”) било је прописано да аутору техничког унапређења припада посебна накнада за коришћење техничког унапређења, зависно од доприноса тог техничког унапређења повећању дохотка или смањењу трошкова, односно губитака у организацији удруженог рада у којој се техничко унапређење примењује за време његовог примењивања, а најдуже пет година од дана почетка примењивања. Овом одредбом прописан је период времена у коме аутору припада посебна накнада за коришћење техничког унапређења. Она претпоставља да је ауторство признато. Када то није случај и послодавац запосленом као стварном аутору није утврдио право на посебну накнаду за коришћење техничког унапређења, заштита права се остварује у судском поступку. Наведеним законом није био прописан посебан рок у коме аутор мора под претњом губитка права (преклузивни рок) поднети тужбу суду ради заштите повређеног права. Он је то могао учинити заједно са тражењем утврђења о постојању техничког унапређења, а са којим тужилац није преклудирао, што се види и по садржини правноснажне пресуде о ауторству. У даљем поступку, овде побијаном пресудом о новчаној накнади, обавезом туженог није обухваћен шири период од ограниченог до пет година, нити већи захват партиципације тужиоца мимо припадајућих 10% вредности прихода оствареног коришћењем техничког унапређења у складу са прописаним нормативима, као користи настале у основано утуженом периоду.

У ревизији се истиче да је тужилац заштиту својих повређених ауторских права у смислу потраживања накнаде за коришћење техничког унапређења могао захтевати у року од пет година од почетка примене техничког унапређења код туженог, од 1986-1991. године, а да по протеклу овог рока наступа застарелост потраживања накнаде по основу коришћавање техничког унапређења. Наводима ревизије оспорава се утврђење суда о почетку примене техничког унапређења чији је аутор тужилац и оцена доказа, што у поступку по ревизији није дозвољено. Изнето схватање о наступелој застарелости накнаде је неприхватљиво. Ауторство и право на накнаду тужиоцу није било признато од стране туженог. То није учињено по његовом писано поднетом захтеву у 1995. години, а ни у даљем, иако формално захтев није био одбијен. Права су утврђена тек у судском поступку. Ревизијом изнето уједно би значило да је застарелост потраживања накнаде наступела пре него што је нормативно омогућено коришћење техничког унапређења, доношењем Правилника о техничким нормативима при превозу људи и материјала у окнима рудника у 1992. години, што не може бити прихваћено. И то, како из угла чињеница, тако и принципа правне заштите под коју потпадају дозвољени правни послови који имају одговарајуће правно упориште у прописима. Накнада је одређена према доприносу постигнутој користи у комерцијалним пословима на основу обрачуна изведеног по рачунима о пруженим услугама коришћењем техничког унапређења у периоду 1995 - 2000. године. Наводима ревизије висина накнаде није доведена у питање, а у осталом оспоравању ревизија није основана.

Из изнетих разлога, Врховни касациони суд је ревизију одбио као наосновану, применом члана 414. ЗПП

**Председник већа – судија
Весна Субић, с. р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић